

БЪЛГАРИТЕ ПО СВЕТА И
ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА

Съдържание

Увод

I. Българите по света

1. Характеристика на българските общности в чужбина

2. Институции, осъществяващи държавната политика

3. Нормативна база

II. Демографска картина

1. Демографски срив

2. Емиграция и реемиграция

III. Българските общности в чужбина. Основни проблеми

1. Правото на придобиване на българско гражданство и криза на идентичността

2. Запазване на българската идентичност

3. Проблеми на българското образование в чужбина

3.1. Българското училище в чужбина

3.2. Обучение на чужди граждани от български произход в български учебни заведения

IV. Взаимовръзка на проблемите на демографската криза, кризата на работната сила и участието на диаспората

1. Недостигът на работна сила и възможни изходи за преодоляването му

1.1. Конкретни проблеми и решения, свързани с възможността за наемане на българи от чужбина

1.2. Трайно заселване

1.3. Целенасоченост и координация на политиката

V. Предложения за цялостна и интегрирана държавна политика към диаспората

УВОД

Българската диаспора зад граница е разнородна. Сравнително малко са общите въпроси на примерно на банатските българи и на новите икономически емигранти. Държавната институция, която е натоварена с работата с българската диаспора е Държавната агенция за българите в чужбина, съществувала от 1992 до 2000 г. като Агенция за българите в чужбина. Наред с ДАБЧ самостоятелни функции имат Министерския съвет, Министерство на външните работи, Министерство на образованието и науката, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на вътрешните работи, областните администрации и т.н. През 2000 г. е приет Закон за българите, живеещи извън Република България, който представлява не особено добра компилация от три предложения. Части от него не са изпълними заради противоречия с други закони. Към момента не съществува единна държавна политика по отношение на българската диаспора, която да преследва ясни цели и да се опира на текущи приоритети.

Проблемите на българските общности зад граница са специфични и се обуславят от различни фактори, като местно законодателство, стандарт на живот в страната, степен на организираност на българите и други.

Представеният доклад може да стане добра основа, върху която да започне дискусия по изведените теми, така че да се направи по-пълнен и цялостен анализ на изложената проблематика. Материалът следва да бъде разглеждан като крачка в правилната посока, а именно идентифициране на въпросите, които трябва да намерят ново решение в българското законодателство, на конкретни мерки, които да спомагат за съхранението на българската духовност, културни традиции и самосъзнание по света. По-далечна цел е разработване на национална Стратегия и Програма за работата с българите, живеещи извън Република България.

Настоящият доклад поставя основните въпроси и дава предложения за тяхното решаване. Той няма претенции за цялостен анализ на проблемите на българските граждани в чужбина. След корекциите, направени в резултат на публично обсъждане, в което могат да се включат институции, неправителствени организации, експерти, Министерският съвет ще може да приеме окончателния вариант на доклада.

I. БЪЛГАРИТЕ ПО СВЕТА

1. Характеристика на българските общности в чужбина

Българските общности по света възникват в различни исторически периоди и ситуации. Голямо е разнообразието от причини, цели, потребности и стремежи, които в един или друг период са мотивирали напускането на Родината. Условието, в които се развива и съществува, съхранените и усвоените разлики в етнокултурното и националното самосъзнание, допълнително внасят специфика във вътрешното състояние на всяка общност. Поради тези критерии някои от българските общности могат да се разглеждат като част от българския етнос, а други – като част от българската нация. Представители на първите са българите от днешните територии на Румъния, Молдова и Украйна, образували се още преди окончателното формиране на българската нация в края на XIX век. Към тази категория спада и групата на т.нар. волжко-уралски българи, произхождащи от прабългарския род. Сред тях чувашите са източноправославни, а казанските татари – мюсюлмани.

Източноправославната религия и българският език са критерии, които не могат изцяло да характеризират една общност. Католическата религия на банатските българи и изповядваният ислям от голяма част от българите в Албания имат ролята на етнически съхраняващ фактор, за разлика от изповядвания от българите-мохамедани в Западна Тракия ислям.

Банатските българи имат книжнина и писменост, основани на диалектна форма на българския език. Но това не е пречка да съхранят и да отстояват българско самосъзнание. Таврическите българи от Запорожка област в Украйна декларират своя български произход. Същевременно само около 30% от тях посочват българския за свой роден език.

Географските, политическите, икономическите, демографските, културните и религиозните условия, в които се развиват и съществуват българските общности, имат пряко отражение върху състоянието и проблемите, пред които те са изправени. Особено силно негативно влияние оказват различните по характер, насоченост и интензивност асимилационни процеси в държавата – приемник.

Това разнообразие от фактори и показатели води до съществени различия в социално - икономическото положение, политическите нагласи и културни ориентири между отделните общности, но също така и вътре във

всяка от тях. Това предопределя задължителен диференциран подход към всяка българска общност в отделна страна или регион.

Като цяло сред българската диаспора могат да бъдат разграничени следните групи:

- Български граждани от български етнически произход;
- Български граждани от друг етнически произход;
- Граждани на друга държава от български етнически произход, включително и бивши български граждани.

Особеностите при формиране на диаспората и динамиката на развитието ѝ в различните периоди, както и липсата на официална статистика, не позволяват точно да бъде определен броят ѝ. Приблизителните данни сочат, че извън страната ни живеят около три милиона българи – повече от един милион са български граждани, а около два милиона са с български етнически корени. По данни на Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) в настоящия момент само в страните от Европейския съюз и Северна Америка – живеят над 800 000 българи.

Икономическото развитие на България, политическата стабилност в страната и присъединяването ѝ към Европейския съюз са главните фактори, оказващи влияние върху нарастването на лицата, желаещи да уредят своя статут в България и респективно получили удостоверение за български произход.

В структурата на лицата, получили удостоверение към 2006 г., разпределени по държави, се запазва тенденцията най-голям дял да имат родените в Република Македония.

Анализът на данните за получени удостоверения за български произход от македонски граждани през периода 2004-2006 г., направен от ДАБЧ, показва следното:

- Издадените удостоверения за български произход са от 11778 през 2004 г. до 15759 – през 2006 г.;
- В основната си част удостоверенията са предназначени за процедурата по получаване на българско гражданство – 69%, 12% са за продължително пребиваване, 19% - за постоянно пребиваване;

- Запазва се трайната тенденция около 70 % от подалите молби за удостоверения за българско гражданство да са на възраст от 20 до 40 г.;
- Трайна е и тенденцията това да са жители на 70 общини, като 80% от тях живеят в общинските центрове.

2. Институции, осъществяващи държавната политика

Държавната политика спрямо българите, живеещи извън Република България, се осъществява от редица държавни институции: Министерски съвет, Министерство на външните работи и Държавната агенция за българите в чужбина, Министерство на образованието и науката, Министерство на културата, Министерство на правосъдието, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на вътрешните работи, областните администрации и др. Дейностите, свързани с българите в чужбина, са многостранни и излизат извън компетенциите на строго определените функции на министерствата. Това е пример за транссекторна политика. От друга страна, всяка от изброените институции обхваща само отделни аспекти от дейността, засягащи сънародниците ни зад граница. Така, Министерството на образованието и науката¹ координира политиката на държавата за обучение в България на сънародници от чужбина (ПМС № 103/ 31.05.1993 г.). Взаимоотношенията на Министерството на културата с българите в чужбина се ограничават предимно в рамките на дейността, осъществявана от българските културни институти в съответните страни, а на Министерството на правосъдието – дирекция „Българско гражданство”. Изброените области на дейност на посочените институции обективно предопределят факта на работа предимно с една част от българската общност извън България, а именно етническите българи – граждани на други държави (предимно Украйна, Молдова, Сърбия, Румъния, Албания, Македония и някои други).

Необходимостта от координация на отделните ведомства при провеждане на държавната политика са в основата на решението за създаване на специализиран самостоятелен орган към Министерски съвет – Държавната агенция за българите в чужбина /ДАБЧ/. По-късно с решение на Министерския съвет от 2005 г. Агенцията е прехвърлена към Министерство на външните работи, като от 19 септември 2006г. влиза в сила нов устройствен правилник за нейната дейност. Годишният бюджет, с който разполага Държавната агенция за българите в чужбина за осъществяване на

¹ В областта на средното образование МОН ръководи дейността на трите български държавни училища в Прага, Будапеща и Братислава, но това е в основната дейност на министерството, тъй като посочените училища са част от българската образователна система.

своята дейност, възлиза през последните три години на: 392 786 лв. за 2004 г., 450 484 лв. за 2005 г. и 500 540 лв. за 2006 г.

Трябва да се подчертае, че както правомощията на ДАБЧ, така и ограничените ѝ финанси, не позволяват тя да изпълнява функциите, които са залегнали в основата на нейното създаване.

3. Нормативна база

Държавната политика спрямо българите по света се осъществява на базата на следните нормативни актове:

- Закон за българите, живеещи извън Република България /ДВ бр. 30/11.04.2000/;
- Закон за българското гражданство /ДВ бр. 136/1998 с последно изменение и допълнение в ДВ бр. 54/2002/;
- Закон за българските документи за самоличност /ДВ бр. 93/1998, с последно изменение и допълнение в ДВ бр. 30/11.04.2006/;
- Закон за гражданската регистрация /ДВ бр. 67/1999 с последно изменение и допълнение в ДВ бр. 30/11.04.2006 г./;
- Закон за чужденците в Република България /ДВ 153/1998 с последно изменение и допълнение в бр. 30/11.04.2006/;
- Закон за ратифициране на Европейската конвенция за гражданството /ДВ бр.102/20.12.2005/;
- ПМС 161/15.08.1994 г. за допълнение на ПМС 180/1992 г. за създаване на Агенция за българите в чужбина и ПМС № 19 от 21.02.2000 г. за преобразуване на Агенцията за българите в чужбина в Държавна агенция за българите в чужбина и за приемане на нейния устройствен правилник;
- Устройствовен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина, Приложение към чл. 2 на ПМС № 19 от 21.02.2000 г., / ДВ, бр. 16 от 25.02.2000 г./, изм. и доп., бр. 87 от 9.10.2001 г., в сила от 15.10.2001 г., изм., бр. 84 от 21.10.2005 г.;
- Устройствовен правилник на Държавната агенция за българите в чужбина, /ДВ, бр. 77 от 19.09.2006г./;

- ПМС № 103 от 31.05.1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина;
- ПМС № 228 от 20.05.1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.

Според мнението на експерти от законодателната сфера е нужно усъвършенстване на съществуващата правна уредба.

Смята се, че е необходимо да се уеднаквят редица понятия и да се дадат легални дефиниции на ключови термини, както и да се синхронизират изискванията на различните нормативни актове. Експертният анализ сочи, че в основния нормативен акт, уреждащ тази материя - Закона за българите, живеещи извън Република България, има пропуски и в този си вид той не може да регулира възникващите обществени отношения. За тази цел се предлага да бъде приет или Закон за изменение и допълнение на Закона за българите, живеещи извън Република България, или по-удачният вариант – да се изработи изцяло нов закон, както и да се създаде система от подзаконови нормативни актове относно взаимодействието между държавните институции, неправителствените организации, местната власт, академичните общности, медиите и представителите на българската диаспора по света.

Както подчертават експертите, уредбата на всички тези обществени отношения не е систематизирана, а напротив - разпръсната е в множество закони, наредби и други подзаконови нормативни актове. Според оценката им има редица неясноти в процедурите по придобиване на българско гражданство, а някои от тях макар и ясни, са непрактични от гледна точка на процесуална ефективност и бързина в обслужването.

II. ДЕМОГРАФСКА КАРТИНА

1. Демографски срив

Преминаването на България към пазарна икономика и всички социални последици от това, водят до промяна в демографското поведение на населението. От края на 80-те години на миналия век се формира трайна тенденция за намаляване на броя на населението в страната, което ни дава право да говорим за **демографски срив**. Демографският срив е твърде видим и обезпокоителен. Жителите на Република България са измежду най-бързо намаляващите държавни и етносни популации в света. Към края на 2004 г.

населението на България е 7 761.0 хил. души². В сравнение с предходната 2003 г. неговият брой намалява с 40,2 хил. души или с 0,5%, което е в резултат на отрицателния естествен прираст на населението. Главоломното намаляване на демографската тежест на българското общество предначертава понижаването на неговия политически, икономически и културен потенциал, смаляването на съвкупната му значимост в глобалния демографски растеж. Според последното изследване на ООН за демографската популация, предвижданията за демографския статус на България за 2050 година са крайно песимистични. При усреднен спрямо сегашните тенденции темп на развитие, в средата на века българското население ще спадне до 5 255 000 души!

Важен фактор, формиращ демографската картина у нас, е въздействието на **външната миграция**, която също допринася за влошаване на демографската ситуация у нас. Поради специфичните особености на историческото и социално-икономическото развитие на нашата страна, външната миграция винаги се е свързвала главно с емиграцията на населението. След продължилата повече от 40 години забрана за свободното придвижване на хората през границата на страната, през 1989 г. беше предизвикана огромна емиграционна вълна.

Отварянето на страната към света доведе до формиране на комплексен емиграционен поток от хора, движени от различни социални и икономически мотиви. Въпреки липсата на официална статистика, съществуват данни, според които около 600-800 хил. българи са потърсили реализация в чужбина след 1990 г. Става дума както за лица с ниска или без необходимата квалификация, търсещи сезонна заетост или работещи нелегално, така и за висококвалифицирани специалисти. Не малка част от тях са емигранти, възползвали се от програмите тип „зелена карта”.

Същевременно превесът на младите хора в генерационната структура на емигрантския поток задълбочи процеса на застаряване на населението в България.

Продължава да се наблюдава възходяща тенденция и по отношение на обучението в чужбина. Както сочи статистиката, броят на предпочелите да следват в други страни българи бележи рекорден ръст през последните три години.

За този период студентите ни в различни европейски и американски университети са се увеличили над 2 пъти - от 25 000 на 54 000 души. Резкият скок на български студенти в чужбина ни нарежда сред страните, които са най-големи износителки на интелект, става ясно от данни на

² По данни на Националния статистически институт от 2001г. и от 2004 г.

ЮНЕСКО. Според класация на организацията от 2004 г. България е на трето място в Източна Европа след Албания и Македония по „изтичане на мозъци”.

Посочените по-горе фактори оказват влияние и върху процесите в развитието на пазара на труда в България. Тези процеси са обусловени както от специфични за страната проблеми, така и от проблеми от световен мащаб.

В края на 80-те години България беше страна с адекватен на икономическото развитие кадрови потенциал. Настъпилите промени, реструктурирането на икономиката, рецесията и сегашният икономически ръст следваше да бъдат съпроводени от необходимата преквалификация, което обаче не бе направено или се извършваше с твърде незадоволителни темпове и често без ясна стратегия. Това доведе до значителен отлив на работна ръка от страната.

Не бяха създадени и необходимите условия образователната система да се обвърже в по-голяма степен с развиващия се пазар на труда. Особено силно е в момента изоставането в областта на високите технологии, при които инвеститорски интерес се отклонява заради недостатъчно добре подготвена работна сила.

2. Емиграция и реемиграция

Огромната част от българите, които напускат страната през последните години го правят поради икономически съображения. Стабилното развитие на българската икономика през последните години създава предпоставки за завръщане на част от икономическите емигранти, но все още равнището на доходи не позволява да се говори за трайна тенденция в това отношение. За сметка на това все по-често се завръщат български младежи, завършили образованието си в чужбина.

Въпреки увеличените възможности за трудова емиграция с влизането на страната в ЕС, този фактор не доведе до нова голяма емиграционна вълна. Вероятно е през следващите години да се очертае група от новите икономически емигранти, които проявяват интерес за завръщане в страната. До тях следва да достига редовна информация за възможностите на трудовия пазар в България.

При разглеждане на факторите за овладяване на демографската криза в България всички изследователи и експерти ги разделят на две основни групи: **вътрешни** (социални стъпки, повишаване на раждаемостта, профилактика на детската смъртност, овладяване на емиграционните процеси и пр.) и **външни**, свързвани преди всичко с привличане в страната ни на население от други

страни. В този контекст, през последните години все повече внимание се обръща на възможностите за привличане на българи от близките страни или т.нар. процес на реемиграция.

Процесите на реемиграция към България са от началото на 90-те години на XX век. Това е периода на формирането на държавите Украйна, Молдова, Казахстан и др. и от тези страни е основният приток от наши сънародници. Процесът на преселване започва стихийно и хаотично. В отговор на така създалата се ситуация Държавната агенция за българите в чужбина е предложила мерки за оптимизиране процеса на трайно установяване на сънародниците ни в България и създаване на благоприятни условия за заселване. Част от тези мерки включват усъвършенстване на нормативната база за улесняване на техния прием, регистрация, икономическа и социална защита, духовно приобщаване. Работата на Държавната агенция на българите в чужбина в тази област се основава на презумпцията, че българите в чужбина са неразделна част от българската нация и процесът на тяхното заселване в България е пряко съотносим към динамиката в демографското състояние на нашата страна. Към настоящия момент може да се говори за около 15 000-19 000 лица от български произход, установили се в нашата страна. Точният им брой трудно може да се установи, тъй като не всички декларират това свое намерение. Местното население е добронамерено настроено към заселниците. На места се работи по Програми за трайно заселване. Образец в това отношение са градовете Нова Загора и Добрич. В нашата страна вече се родиха първите деца на преселниците – наши сънародници, за които България е тяхна родина. Процесите обаче продължават да се развиват до голяма степен стихийно.

III. БЪЛГАРСКИТЕ ОБЩНОСТИ В ЧУЖБИНА. ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ

1. Правото на придобиване на българско гражданство и криза на идентичността

Приемането на Закона за българското гражданство от 1998 г. е част от държавната политика в условията на нарастващ поток на българи по произход, желаещи да придобият българско гражданство на това основание. Може да се каже, че приемането на последния Закон за българското гражданство е държавнически акт, насочен както към самоопределилите се като българи, така и подпомагащ възраждането на дълго потисканото българско национално самосъзнание сред много от лицата с български

произход, живеещи извън границите на България. Значителна част от тях никога не са били български граждани или територията, която населяват, не е била част от държавната територия на България от създаването ѝ до настоящия момент.

Законът за българското гражданство³ поставя основи за една по-интензивна политика по отношение на лицата с български произход, желаещи да получат българско гражданство. Придобиване на българско гражданство на основание български произход е предвидено като самостоятелно правно основание⁴. Българският произход се удостоверява от „официален документ, издаден от български или чуждестранен компетентен орган въз основа на акт за раждане, регистър на населението и др., ...а при невъзможност да се представи такъв документ – удостоверение за български произход, издадено от Държавната агенция за българите в чужбина”⁵.

Един от проблемите по отношение на удостоверяването на българския произход е свързан с така наречената „криза на идентичността” на някои специфични общности. В исторически план ислямизацията на българско население в Западните Балкани (Косово, Албания и Македония) е довела до загуба на част от етноопределящите белези при тези групи население. Политиката на съответните страни в това отношение е насочена към тяхното асимилиране, което е съпроводено с активна дейност за изграждане на национално самосъзнание, различно от българското.

При българските етнически групи в Косово именната система е напълно идентична с албанската. Основният етноопределящ белег е езикът и отчасти географският ареал, предвид историческите данни за населението в съответните райони. Самосъзнанието на местно ниво при жителите на Косовска Гора се изразява с регионалното самоопределение „горанци”, докато в Жупа населението е възприело като политическата конюнктура да се самоопределя като „бошняци”. Тази реалност е закрепена в данните от официалните преброявания, проведени от администрацията на ООН.⁶

Сред представителите на българската общност в Македония, както и при тези в Косово, съществува интерес към придобиването на българско гражданство. По отношение на Република Македония основен проблем е, че интерес към придобиването на българско гражданство проявяват и други етнически групи, ислямизирано население като роми, турци, албанци и пр. В определени случаи се наблюдават изменения в лично именната система.

³ ДВ, бр. 136 от 18.11.1998 г., в сила от 19.02.1999 г., изм. и доп., бр. 24.04.2001 г., доп., бр. 54 от 31.05.2002 г., в сила от 01.12.2002 г.

⁴ чл. 15, т. 1 от ЗБГ

⁵ чл. 6, ал. 1, т. 1 от Наредба № 1 от 19.02.1999 г. за прилагане на глава пета от ЗБГ

⁶ ДАБЧ, Резюме от работата на Междуведомствената работна среща “Българските общности в чужбина – конфликтни проблеми на идентичността”

Езикът в случая също не е надежден етноопределящ белег, тъй като регионалните варианти на българския говор по места се владеят и от съседните групи население.⁷

Вторият проблем е положението на българската общност в Приднестровието, Р Молдова, която наброява 13 хиляди души. В тази географска област живеят също значителен брой руснаци, украинци, немци и др. През 90-те години на 20 век, вследствие разпадането на СССР, в Молдова се разпалват редица конфликти и се обособяват Приднестровието (непризната Приднестровска молдовска република) и автономно териториално образование Гагауз Ери, територия, населена предимно с гагаузи. Наличието на значително по-големи национални общности и мощни геополитически фактори застрашават българския етнически елемент. По време на военните действия през 1992-1993 г. българското население е въвлечено в конфликта и пострада сериозно.

Поради особения статут, документите за самоличност, издавани от администрацията на Приднестровската република, не се признават от останалите страни, включително и от Република Молдова. Това важи и за задграничните паспорти, което на практика лишава живеещите там българи от възможността да пътуват и те се намират в пълна изолация. Република България няма разкрити свои дипломатически и консулски представителства в Приднестровието, поради което желаещите да подадат документи за българско гражданство не могат да направят това. Единствената възможност за тях остават неформалните пътища и действащите в Република Молдова посреднически канали, съдействащи за получаване на българско гражданство.

2. Запазване на българската идентичност

Реализирането на стратегическата цел за запазване и възраждане на българско национално самосъзнание е един от основните приоритети на държавните институции, работещи по проблемите на българската диаспора. Като координиращ орган на изпълнителната власт Държавната агенция за българите в чужбина заема основно място в цялата институционална система за провеждане на държавната политика по отношение на нашите сънародници в чужбина. Акцентът в дейността ѝ е насочен преди всичко към работа с младото поколение. В тази връзка се реализират различни по характер и съдържание дейности.

Международен литературен конкурс „Стефан Гечев”

⁷ ДАБЧ, Резюме от работата на Междуведомствената работна среща “Българските общности в чужбина – конфликтни проблеми на идентичността”

Конкурсът за деца с литературни способности от българските общности по света е учреден през 1995 г. За участие в инициативата се допускат деца и юноши от всички нива на средното образование. През десетте години от съществуването на конкурса в него са взели участие 1181 деца от 24 страни на 4 континента.

Международен конкурс по изобразително изкуство „България в моите мечти”

Конкурсът е учреден от ДАБЧ и се провежда от 2001 г.

През изминалите години участие са взели повече от 1400 млади творци от 25 държави. По традиция най-добрите художествени творби от всяко издание на конкурса се представят на специално уредена изложба, на която се канят отличените малки художници, техните учители и близки.

От 2004 г. се отпечатва календар на Агенцията с творбите на отличените. На електронния сайт на ДАБЧ със звук и картина са представени произведенията на лауреатите от изданията на конкурсите през 2005 г. , 2006 г. и 2007 г.

➤ Електронни продукти

1) ***„Децата – нашето бъдеще”***. Под това име на сайта на ДАБЧ е създадена специализирана секция. В нея се публикуват информация за инициативите, осъществявани от ДАБЧ, материали за прояви на учениците от българските училища по света, както и помагала с различна тематична насоченост. Те се използват от българските учители в чужбина, техните възпитаници и родителите им.

В помощ на обучението на учениците от всички възрастови групи са разработени няколко електронни продукта като рубрики на секция „Децата – нашето бъдеще”:

2) ***„Българската азбука”***. Рубриката включва упражнения на пет нива за най-малките, чрез които по лесен и приятен начин децата изучават буквите.

3) ***„Игри–пъзели”***. Рубриката включва картата на България на три нива с различна тематична насоченост:

- ***„Териториално-административно деление на Република България”*** с връзки към сайтовете на областните администрации;

- **„Физико-географска карта на Република България”** с обозначение на основните планини, равнини, реки и водни басейни;
- **„Опознай България”** с възможност за подреждане на пъзел от физико-географската карта на България, съдържащ 100-те национални туристически обекти, и връзка към сайт с допълнителна информация за тях.

4) **„Език свещен на моите деди”**. Под това название е разработен от педагози от началния курс самоучител за начинаещи, който беше подарен на децата през май т.г. във връзка с Деня на славянската писменост и култура . Той може да бъде използван безплатно както от децата в чужбина, така и от малките българчета в България. Българската азбука е показана пъстроцветно и занимателно.

5) **Електронни разработки за честванията на исторически годишнини**. Съвместно с Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” се разработват електронни продукти, които по най-атраактивен начин представят историческите факти, свързани с тези събития. Първият продукт е вече готов и е публикуван на сайта на Агенцията, което дава възможност за безплатно използване на цялата информация както от преподавателите в българските училища, така и от любознателните представители на общностите ни в чужбина

6) **Помагало за усвояване на народни танци**. Продуктът е завършен и предстои да бъде публикуван за безплатно ползване на сайта на ДАБЧ. Той дава възможност за постепенно изучаване на основните стъпки в българските хора и запознава с особеностите на характерните народни носии.

➤ Дарителска дейност

Независимо от своя ограничен бюджет, Държавната агенция за българите в чужбина се стреми да предоставя дарения, свързани с процеса на обучение на младото поколение.

1) **Учебни исторически карти**. Закупени и изпратени са до всички неделни училища около 200 комплекта учебни карти по история. Карти получават и значителен брой национални училища с изучаване на български език в Украйна, Молдова и Македония.

2) **Портрети на български възрожденци и просветители**. На голям брой училища са предоставени около 100 комплекта с портрети на български възрожденци и просветители.

3) *Абонамент-ДАБЧ* абонира за детски образователни списания 81 български училища в 30 държави.

4) *Българска художествена, учебна и научна литература.* Най-много и най-чести са даренията, предназначени за българите от Западните покрайнини, Молдова и Украйна.

5) *Мартеници-* В съответствие с българската традиция през последните години се изпращат мартеници за 2000 ученици в българските образователни звена в чужбина.

3. Проблеми на българското образование в чужбина

Запазването на националната идентичност у младото поколение българи зад граница е от изключителна важност за бъдещето на страната и българската нация. Политиката на държавата в тази област нормативно се определя от Постановление на МС №103 за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина. Прието през 1993 г., многократно променяно и допълвано, постановлението не отговаря напълно на реалното състояние и потребностите на българското образование в чужбина. Същевременно то остава единственият нормативен акт, регламентиращ цялостната дейност на държавата в тази област.

Предвид спецификата на проблема, целесъобразно е той да бъде разгледан в двете му основни направления: българското училище в чужбина и обучението на чужди граждани от български произход в български учебни заведения.

3.1. *Българското училище*⁸ в чужбина

Изучаването на българския език, история, бит и култура са основни елементи на политиката към сънародниците ни по света, затова ще се спрем по-подробно на българските училища зад граница. Понятието „българско училище” в чужбина условно може да бъде класифицирано в следните категории:

- *Български държавни училища* в Унгария, Чехия, Словакия. Те се финансират от българската държава и кадрово се поддържат чрез командироване на български преподаватели. По информация на МОН издръжката им за 2006 г. е повече 1 700 000 лв., което надвишава близо шест пъти разхода за един ученик в България. Общият брой на учениците в трите

⁸ Понятието „българско училище” тук се и използва като обобщаващо за различните видове български образователни звена зад граница.

училища е 302, от които не всички са български граждани или лица от български произход.

При българските държавни училища се наблюдава намаляваща тенденция на броя на учениците от български произход и български граждани, вследствие на прилагането на изцяло българска учебна програма, водеща до неконкурентноспособност на завършилите. Съществена причина е нелегитимността на училищата пред местните власти⁹.

- Лицензирани училища от МОН към българските дипломатически мисии. Учебните заведения от този тип са 20 на територията на 15 държави. Учебните програми са еквивалентни с утвърдените от МОН програми за България.

Налице са трудности за покриване на изискванията за обем от знания и хорариум по изучаваните предмети, задължителни за учебните програми в България.

- **Държавни училища на приемащата страна с изучаване на български език.** Те представляват най-голямата група от всички български образователни звена зад граница – около 125. Основно се намират в страни, където българските общности имат статут на национални малцинства – Украйна, Молдова, Румъния, Сърбия и др.
- **Съботно – неделни курсове.** Успоредно с нарастването на броя на българите, живеещи в чужбина, се наблюдава тенденция към бързо увеличаване на броя на този вид образователни звена. Те се сформират основно в страните от Западна Европа, САЩ, Канада и Австралия.

При тях се наблюдава липса на възможности както за покриване на изискванията за обем от знания и хорариум по изучаваните предмети, задължителни за учебните програми в България, така и за осигуряване на квалифицирани преподаватели.

Основните проблеми на българското училище в чужбина могат да бъдат обобщени по следния начин:

1) Недостиг на учебници, учебни помагала, методическа и художествена литература, както и всякакъв вид нагледни пособия. За преодоляването на този проблем частично допринасят Държавната агенция за българите в чужбина, Министерството на културата и Министерството на образованието и науката. Въпреки това, липсата на добра координация между ведомствата е проблем. В резултат от активизиралите се контакти между

⁹ Само училището в Братислава е легитимно пред словашките държавни органи.

българските образователни звена в чужбина и България, през последните години на преден план излезе нов много важен аспект на проблема – този с транспортирането им чужбина.

2) Липса на технически средства за обучение, като компютри, копирна и аудио/видео техника.

3) Характерен за всички образователни звена зад граница е и проблемът с помещенията, в които се водят занятията. Практиката показва, че най-добре е решен въпросът при училищата, които са настанени в сградния фонд на българските дипломатически мисии зад граница. Но дори образователните звена със статут на „обучение по български език и литература към посолствата на Р България” не винаги имат възможност да провеждат занятията си в помещенията на дипломатическите ни мисии в чужбина. Решаването на този проблем е много сложно, тъй като в повечето случаи съществуват законови пречки или подходящи помещения.

4) Съществуват и проблемите с програмите и акредитацията, както и с недостатъчния брой квалифицирани преподаватели, които са характерни основно за неделните и националните училища.

В тази връзка политиката на държавата следва да бъде ориентирана към:

- Използване на възможностите на дипломатическите мисии в чужбина за проучване на законодателството, свързано с изучаване на майчин език в мултиетническите държави с цел да се използва чуждия опит.
- Разработване и приемане на нормативни документи, регламентиращи:
 - статутът на българските училища зад граница;
 - финансирането – на училищата към посолствата; на тъй нар. съботно-неделни училища и образователни курсове;
 - безплатното снабдяване с учебници за учениците.
- Образователните звена зад граница да намерят място в Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищно възпитание и подготовка (2006 г.- 2015 г.)
- Разработване и издаване на специализирани учебници и помагала за българските училища в чужбина, съобразени със специфичните условия на живот в чуждоезикова среда.

- Разработване на интернет-версии за различни нива на обучение по български език и литература.
- Разработване на специална програма за обучение на деца, живели със семействата си в чужбина, която би позволила пълноценната им реализация при завръщане в България.
- Организиране от МОН на квалификационни курсове за учители-специалисти и за тези без педагогическа подготовка, каквито се провеждат за учителите в България.
- Възобновяване провеждането на летни лагер-школи по български език и литература към базите на МОН.
- Търсене на правни възможности за реализиране в пълен обем на държавната политика по отношение на образователната дейност за лица от български произход - чужди граждани по ПМС N 103/ 1993 г. чрез обвързване на тяхното обучение в България със задължението за упражняване на придобитите знания в страната на тяхното месторождение.

3.2. Обучение на чужди граждани от български произход в български учебни заведения

Обучението на чужди граждани от български произход в средни, полувисши и висши учебни заведения в България е част от политиката на страната по отношение на българите в чужбина и се осъществява от 1990 г. През 1993 г. „условията и редът за осъществяване на образователна дейност на Република България спрямо чуждестранни граждани и лица без гражданство, които са от българска народност¹⁰ и живеят поотделно или в български общности в чужбина” са определени в ПМС №103, прието на 31.05.1993 г., а от 1997 г. са разширени с ПМС №228 за приемане на граждани на Р Македония за студенти в държавните училища на Република България. Съгласно цитираните постановления, Министерството на науката и образованието изпълнява следните дейности сред сънародниците ни в чужбина:

- 1) Предоставяне на българи от чужбина възможности за обучение в български средни и висши училища. Ежегодно МОН осигурява до

¹⁰ **ЗАБЕЛЕЖКА ДАБЧ:** В Чл.3 от постановлението изрично е посочено, че МОН координира установяването на българската народност на кандидат-студентите с Държавната агенция за българите в чужбина. На практика това не се осъществява, в резултат на което в отделни случаи се приемат лица, декларирали българска народност, което впоследствие не се потвърждава от ДАБЧ.

400 субсидирани от държавата места (ПМС №103) за българи от чужбина и до 150 места (ПМС №228) за граждани на Р Македония. Местата се разпределят между различните български общности, като най-много са за гражданите на Молдова, Украйна, Сърбия, Албания и Македония. Условието, при които се обучават, се различават от тези за български граждани само по три неща:

- Начинът на кандидатстване. Кандидатстудентските изпити се провеждат по местоживееене на кандидатите (за преобладаващата част от страните), които полагат специално разработени тестове.
 - Осигурена стипендия. Стипендията е в размер от 90 лева месечно и за всеки, успешно преминал кандидатстудентските изпити, тя е гарантирана до първата изпитна сесия. След това студентът има право да я получава, ако общият му успех не е под „добър“ (4.00).
 - Осигурено място в студентско общежитие.
- 2) Организиране на квалификационни курсове за учители и просветни кадри от българските общности в чужбина. Ежегодно се провеждат курсове за квалификация на педагогическите кадри и педагогически практики с участници – студенти и ученици от българските общности в чужбина¹¹.

Въпреки широките възможности, предоставени от ПМС №103, на практика то засяга предимно традиционните български общности на Балканите и в държавите от ОНД. В редки случаи изпълнението на документа засяга и българските граждани от емигрантски общности или преселили се през последните десетилетия.

IV. ВЗАИМОВРЪЗКА НА ПРОБЛЕМИТЕ НА ДЕМОГРАФСКАТА КРИЗА, КРИЗАТА НА РАБОТНАТА СИЛА И УЧАСТИЕТО НА ДИАСПОРАТА

Радикалните изменения в политическата и социалната обстановка в България дадоха своето отражение и върху диаспората. Най-общо тези изменения имат следните характеристики:

¹¹ **ЗАБЕЛЕЖКА ДАБЧ:** Поради недостатъчно добрата координация между МОН и ДАБЧ, информацията за квалификационните курсове не достига до българските образователни звена в страните от Западна Европа и Северна Америка. Така на практика от тази възможност се възползват само преподаватели от традиционните български общности.

- Отпадане на ограниченията за връзка между родината и емиграцията след 1989 г.;
- Огромна маса от новоемигриращи българи в резултат главно на икономическата криза;
- Задълбочаваща се демографска криза и произтичащата от това криза на работната сила в България;
- Политика на големите „емигрантски държави” като САЩ и Канада и на „класическите” стари държави на Европейския съюз за агресивно привличане на имигранти с висока професионална квалификация и в детородна възраст с цел решаване на собствените им демографски проблеми;
- Натиск за българско гражданство от предимно македонски и молдовски граждани с цел получаване на европейски паспорти и трудова реализация в страни от ЕС;
- Натиск за българско гражданство от лица с турско етническо самосъзнание с икономически и политически цели.

1. Недостигът на работна сила и възможни изходи за преодоляването му

При разглеждане на проблемите с недостига на работна сила следва да се отбележи една специфична особеност, отличаваща България от някои страни в Източна Европа. Това е наличието на солидна задгранична българска общност, останала зад пределите на страната вследствие на различни исторически промени.

Именно този потенциал може да се предложи като един от възможните изходи за преодоляване недостига на работна сила.

Вече има изготвена обща рамка на стратегия за миграционната политика на Р България от междуведомствена работна група, ръководена от вицепремиера Ивайло Калфин. През пролетта на 2008 г. се очаква тази стратегия да бъде готова. В момента по нея се работи от експерти от МТСП и при участието на работодателските и синдикални партньори.

1.1. Конкретни проблеми и решения, свързани с възможността за наемане на българи от чужбина

При разработване на политика за наемане на българи, живеещи в чужбина, е целесъобразно лицата да бъдат обособени в две основни групи в зависимост от тяхната специфика- **лица от български произход без българско гражданство и хора с българско гражданство, живеещи на територията на други страни /емигранти/.**

В изготвянето на държавна стратегия за решаване на проблемите, свързани с недостига на работна сила, е възможно да залегне и предложението за наемане на лица от български произход, които живеят зад граница.

При реализацията на подобен проект е необходимо да се вземат под внимание следните конкретни проблеми и решения.

- **Използване на посредник**

Търсенето и наемането на българи от чужбина за работа в страната не може да бъде хаотично, в резултат на спонтанни решения или да се прилага в изолирани случаи, а следва да се организира от посредник. Това може да бъде държавата, представена от Агенцията по заетостта, в чиито функции влиза „извършване на посреднически услуги по заетостта”¹² и/или лицензирана/и фирма/и. Към функциите на посредника могат да бъдат отнесени:

- Създаване на бази данни за желаещите да започнат работа в България и фирмите, търсещи служители;
- Извършване подбор на персонала;
- Установяване на контакт между страните и т.н.

- **Процедура**

Предвид на това, че става въпрос за лица, които нямат българско гражданство, следва да бъдат проучени условията и сроковете за уреждане на документите за започване на работа (получаване на виза Д, получаване на статут на постоянно пребиваване и др.). Препоръчително е да се разработят ясни и опростени процедури, с които да бъдат запознати всички страни в процеса – работодателите, кандидатстващите за работа и посредническите фирми. Следва да се има предвид, че действащото в момента законодателство на Р България позволява на лица, които не са български граждани, но са с български произход:

¹² Закон за насърчване на заетостта, чл. 7, ал. 1.

- да кандидатстват за виза Д, получаването на която позволява лицето трайно да се установи на територията на Р България. Срокът за получаване на визата е около 45 работни дни.
- да подават документи в ДАБЧ за получаване на удостоверение за български произход. Срокът е 30 календарни дни, като за конкретния случай периодът на издаване може да бъде намален.
- да кандидатстват в МВР – Дирекция „Миграция” за получаване на статут на постоянно пребиваване в Р България. Срокът за получаване е до 60 календарни дни.

Статутът на постоянно пребиваване в страната би довел до улесняване при започване на работа, тъй като в Закона за чужденците в Република България, глава III, чл. 33, ал. 1 е посочено, че „Чужденците, на които е разрешено постоянно пребиваване в Република България, могат да постъпват на работа по реда, установен за българските граждани”. Т.е. това означава, че за тези лица могат да бъдат назначавани без специално разрешение за работа, издавано от Агенцията по заетостта и процедурата за което е доста усложнена. Също така, ако останат без работа, лицата могат да се регистрират в бюрата по труда, т.е. имат още един канал, чрез който да търсят реализация на трудовия пазар.

В този случай обаче следва да се вземе под внимание и следното: ако лицата имат законово основание да получават помощи за безработица, това би могло да представлява риск за българската социална система.

- **Социално осигуряване**

Стимулирането на заетостта в страната чрез наемане на лица с български произход би следвало да се обвърже с проучване на спогодбите за социално осигуряване, сключени между България и страните извън Европейския съюз. При необходимост по възможност да се сключат такива със страните, за които това не е направено. Пример за липсата на такъв договор е Р Молдова.

- **Здравно осигуряване**

В краткосрочен план би било добре да се преценят възможностите на Републиканския бюджет от гледна точка на здравноосигурителната система, тъй като по Закона за здравното осигуряване, раздел IV, чл. 40, ал. 3, т.1, лицата до 18 годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно до завършване на средно образование, се осигуряват за сметка на

Републиканския бюджет. В дългосрочен план прогнозите се отнасят за времето, когато заселниците и членовете на техните семейства биха се пенсионирали на територията на Р България.

• **Образование**

За по-бързото и пълноценно интегриране на нашите сънародници е целесъобразно включването им в българската образователна система. Този проблем има няколко аспекта:

- Организиране на курсове по български език с отделни нива и предназначени за различни възрастови групи.
- Прием в различните звена и нива на образователната система - ясли, детски градини, училища и университети на децата на заселниците. /Следва да се отбележи, че съществуващият капацитет в някои общини, особено на яслите и детските градини, не може да отговори на сегашните потребности/.
- Приравняване на знанията на децата на заселниците до тези на техните съученици./В тази връзка могат да се разгледат варианти за провеждане на курсове или дистанционно обучение по български език и литература, история и география/

• **Българско гражданство**

В Закона за българското гражданство са регламентирани основанията, на които лица с чуждо гражданство могат да придобият българско гражданство. Едно от тях е български произход, съгласно глава II, раздел I, чл. 8 и 9. Тези лица кандидатстват по облекчен ред, тъй като за тях не се изисква освобождаване от досегашно гражданство, владение на български език, постоянно пребиваване в България, наличие на доход или занятие, позволяващи им да се издържат в страната.

Възможно е да се помисли за промяна на Закона за българското гражданство, като се въведат допълнителни условия за лицата от български произход, гарантиращи по-голямата им обвързаност с България. С оглед членството на България в ЕС по този начин биха били избегнати евентуални негативни реакции от страна на Съюза.

Изложеното до тук разглежда **случая**, в който всички членове на семействата на заселниците са с български произход. При положение, че някой от тях не е с български произход, уреждането на статута му на

пребиваване в страната и придобиването на българско гражданство ще изисква по-дълъг период предвид различните процедури.

1.2. Трайно заселване

Един от подходите към решаване както на демографските проблеми в определена страна, така и на въпроса за недостига на работна сила, е **трайното заселване**. Може да бъде проучен опитът на някои страни при прилагане на подобен подход.

- Полша – Репатриантите и лицата от техните семейства еднократно получават от бюджета на държавата средства за: покриване разходите по пътуване от най-близката ж.п. гара до мястото на бъдещото местожителство; предоставя се помощ за настаняване в размер на двукратно средно възнаграждение, изчислено на база на тримесечието, предхождащо установяването на репатрианта.
- Латвия – Не се забранява или ограничава внасяне на имущество от страна на репатрианта и членовете на неговото семейство. За неговото транспортиране през латвийската граница не се заплащат митнически такси.
- Германия – На изселниците и бежанците се отпуска еднократна помощ от Федерацията; предоставя се облекчен жилищен заем и добавка за изоставена покъщнина.
- Руска Федерация – Програмата за оказване на съдействие при доброволното преселване в Руската Федерация на сънародниците от чужбина предвижда безплатно придвижване към новото местожителство, помощи за преселването, работа и жилище.

При евентуално разработване на концепция за трайно заселване следва да се проучат възможностите на общините за заселване – предоставяне на жилища, земи за обработка, ако лицата имат желание да работят в сферата на селското стопанство и др. За постигане на максимална ефективност е препоръчително този процес да бъде обвързан и с резултати от демографски изследвания за обезлюдяващите райони в страната. Може да се помисли за регулация на заселването чрез въвеждане на квоти за определени общини или чрез други механизми

Посоченото по-горе изисква **разработване и приемане на специален закон за трайно заселване**, в който да бъде предвидено създаване на

специализирани фондове за настаняване и подпомагане, условия за ползване на кредити и т.н.

1.3. Целенасоченост и координация на политиката

Гореизложеното е схематично набелязване на проблемите и възможните решения, свързани с недостига на работна сила. Детайлното разработване и реализация на евентуална държавна концепция може да стане единствено чрез създаване на постоянно действаща междуведомствена работна група, в която да влезнат представители както на държавните структури, имащи отношение към посочените проблеми, така и на структурите и обединенията на работодателите. Задължително е и създаване на координиращо и контролиращо звено.

Положителен е предложеният в Националната стратегия за демографско развитие на Република България (2006-2020 г.) подход да бъде на първо място изградена социално-икономическата среда, в резултат на която впоследствие да се очакват изменения в броя и състава на населението.

Другите елементи на политиката на Република България по управлението на трудовата миграция включват:

- създадената в края на 2005 г. към министъра на труда и социалната политика **междуведомствена работна група по въпросите на миграцията и интеграцията** с основна задача да изготви национална Стратегия по миграция и интеграция.
- организирането и провеждането на редовни, превантивни, **информационни кампании** за скритите рискове в нерегламентираните предложения за работа, за противодействие на нелегалното пребиваване и работа зад граница и т.н.

V. ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА ЦЯЛОСТНА И ИНТЕГРИРАНА ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА КЪМ ДИАСПОРАТА

Интересите на страната ни, демографската криза, социално–икономическото развитие, миграционните процеси и предстоящото членство в ЕС обуславят необходимостта от **цялостна, широкообхватна, дългосрочна, комплексна и интегрирана държавна политика** към българите по света. Фактът, че над три милиона наши сънародници живеят извън България прави диалога с тях приоритетна задача на държавата.

Някои от основните концептуални насоки на държавната политика към българите по света следва да включват:

- Съхраняване на българското самосъзнание в диаспората по света;
- Търсене на възможни решения за демографската криза и недостига на работна ръка в България чрез възможностите на диаспората;
- Намаляване на емиграцията и обръщането на тази негативна тенденция.

Основните **ЕЛЕМЕНТИ** на държавната политика към диаспората следва да са:

- диференцираният подход към всяка отделна общност съобразно конкретните условия на нейното формиране, съвременно състояние и проблеми;
- съобразяване с международното законодателство за основните индивидуални права и свободи, както и на нормативната база за защита правата на малцинствата (Рамковата конвенция „Защита на етническите и национални малцинства”);
- липсата на каквито и да е териториални претенции на Република България към съседни балкански държави, в които живеят наши сънародници;
- овладяването на икономическия, финансов, културен, образователен, демографски, трудов и интелектуален потенциал на българските общности зад граница. Използване на този потенциал и възможностите за лобиране в полза на България, особено в развитите страни, като САЩ, Канада и страните-членки на Европейския съюз;
- Подобряване на ситуацията с изучаването на българския език в чужбина;

- Заздравяване на общия климат на разбирателство и взаимноизгодно сътрудничество в Югоизточна Европа и защита на политическите и икономически интереси на българските общности в страните от ОНД;

Основни предложения:

1. Да се създаде Национален съвет по проблемите на българите в чужбина
2. Да се създаде парламентарна подкомисия по проблемите на българите в чужбина. Съвместно с Националния съвет тя да направи преглед на законодателството и да подготви промени в нормативната база (вкл. нов Закон за българите, живеещи извън Република България; изготвяне на Закон за трайно заселване на граждани от български произход, на Наредба за регистриране на български граждани, пребиваващи в чужбина и др.);
3. По консулското обслужване
 - Да се създаде система за редовна комуникация между посолствата и организациите на българските общности зад граница;
 - Съвместно с българските общности зад граница да се предложат мерки за улесняване на консулските услуги;
 - Да се създаде интернет страница за българите в чужбина, в която да има информационна и форумна част;
 - Да се осигурят максимално количество консулски услуги или процедури през интернет.
4. По подпомагането на дейността на българските общности зад граница:
 - Да се осигури фонд за подпомагане на работата на организациите на българите в чужбина, който да отпуска средства за осъществяване на конкретни проекти;
 - Да се изпращат преподаватели по фолклор, занаяти и т.н. или да се поема обучението на подобни преподаватели в България;
 - Да се подготви и проведе кампания за набиране на дарения на книги, филми, носии, костюми и т.н., които ще са в помощ на българските общности зад граница.
5. По образованието

- Да продължи практиката за поддържане на българските училища и за изпращане на преподаватели. Да се разширяват българските училища при наличието на обоснована възможност (напр. Болград);
- Да се потърсят възможности за подпомагане на съботно-неделните училища (с помещения, учебни материали и т.н.);
- Да се проучат възможностите за по-пълно признаване в България на обучението в чужбина;
- Създаване на интернет курсове за самообучение по български език и провеждане на изпити по български език в българските посолства и консулства по методика, утвърдена от МОН
- Да се разработят възможно най-пълен комплект учебни материали на електронен носител по предметите, които се изучават в българските училища и курсове в чужбина;
- Да се изготвят правила за квалификация и усъвършенстване на преподавателите
- Разработване на специална програма за обучение на деца, живели със семействата си в чужбина, която би позволила пълноценната им реализация при завръщане в България..

6. По българското гражданство

- Да се направи по-прозрачен ходът на документите при искане за получаване на българско гражданство;
- Да се направи преглед на процедурите, като се премахнат възможностите за ненужна намеса на посредници и неправомерно заплащане на допълнителни суми от кандидатите;
- Да се въведе специална лична карта, която да удостоверява български произход и да дава определени привилегии в България (визови, за работа);
- Да се разработи механизъм за насърчаване на трайното заселване в България на лица от български произход в определени области и с определени професии.

7. По Държавната агенция за българите в чужбина

- Да се укрепи кадрово ДАБЧ;
 - ДАБЧ да работи като секретариат на Националния съвет за работа с българите в чужбина
 - Да се изградят регистри за организациите на българите в чужбина, за студентите от българската диаспора, които се обучават или са се обучавали в България и др.
8. Да се изработи национална стратегия за работа с българите в чужбина, която да определя основните цели, приоритети, инструменти и институционални механизми. На основата на тази стратегия да се приемат годишни програми, насочени към работата с българската диаспора, които да ангажират различните ведомства, които имат отношение.

ИВАЙЛО КАЛФИН

**ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ**

гр. София

03.12.2007 г.

Използвана Литература:

1. Нормативна уредба по отношение правния статут на българските общности в чужбина и индивидуалните права на българите в чужбина – доклад, изготвен от Център по право на информационните и комуникационни технологии, по поръчка на ДАБЧ /2006 г./;
2. Основни аспекти и мерки при разрешаване на проблема с недостига на работна ръка - Разработка на ДАБЧ /2006 г. /
3. Държавната агенция за българите в чужбина и съхраняването на националната идентичност сред сънародниците ни в чужбина. Дейности, проблеми, предложения - Разработка на ДАБЧ /2006 г./

4. Отчет за по-значимите проекти и иновации в дейността на ДАБЧ, осъществени през последната година, Държавна агенция за българите в чужбина /ДАБЧ/, 2004
5. Отчет за дейността на Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ), 2005
6. Кръгла маса „Българското училище в чужбина. Специфика, проблеми, перспективи”, втора среща, МОН, София, 21.06.2006
7. Българското училище в чужбина. Специфика, проблеми, перспективи. Анализ, Държавна агенция за българите в чужбина, март, 2006
8. Изучаваните предмети в българските училища в чужбина – графики, ДАБЧ
9. Кръгла маса „Българското училище в чужбина. Специфика, проблеми, перспективи”, ДАБЧ, 21.06.2005
10. Статистика за издадените удостоверения за български произход – 2004, 2005 г., 2006 г. - ДАБЧ
11. Междуведомствена работна среща „Българските общности в чужбина – Конфликтни проблеми на идентичността, резюме, ДАБЧ
12. Справка-анализ „Българските общности – конфликтни проблеми на идентичността”, ДАБЧ
13. Кратък анализ на инициативите на ДАБЧ за трайно установяване в Република България на лица с български произход, живеещи в чужбина (1993-2005 г.)
14. Становища на ДАБЧ
15. Социални проблеми на българи от чужбина, постоянно живеещи или в процес на трайно установяване в Република България (проучване и пътища за тяхното решаване)
16. Материал от Министерство на труда и социалната политика относно търсенето на работна сила в България и недостига по определени професии
17. Разширяването на българската диаспора и изчерпването на резерва от вътрешни българи като елементи на демографската криза, Антон

Ж. Иванов, „Геополитика § Геостратегия”, бр. 2/2005; „Военен журнал”, бр. 5/2005

18. България и световните демографски тенденции, Антон Ж. Иванов, „Геополитика § геостратегия”, бр. 2/2005; „Военен журнал”, бр. 5/2005
19. Стратегически насоки за работата на Република България с диаспората в условията на демографската криза с перспектива присъединяване към ЕС (ползвани са данни от законодателно проучване и Програма на студенти на стаж към парламента – февруари 2003 г.), Общобългарска фондация „ТАНГРА ТанНакРа”, 2006
20. Концепция за сформирание на междуведомствена група по проблемите на демографията, работната ръка и българските общности зад граница, Общобългарска фондация „ТАНГРА ТанНакРа”, 2006
21. Програма „Българи за България”. Български работодатели наемат българи от диаспората в бившия Съветски съюз, Общобългарска фондация „ТАНГРА ТанНакРа”, 2006
22. CIA – The World Factbook, Bulgaria, 2006
23. Писмо от Министерството на образованието и науката за осъществяваната от МОН дейност сред българите в чужбина, МОН, 2006
24. Справка за работата на Министерството на културата с българските общности в чужбина в периода 2001 – 2006 г., МК, 2006